"למכור" את צרפת ו...לחלום על ברדיצ'ב

הלן קמינסקי ואמה רחל

מאת חיים פיקרש

את צרפת מכירה הלן קמינסקי, כמו את שבילי ביתה הקטן והצנוע שבצפון תל-אביב, מכירה גם את עברה של מדינה.זו וההיסטוריה שלה, הן בכללות הכל, היא יושבת בתל-אביב, כדי "למכור" את צרפת לאנשי עסקים, לתיירים ישראליים ולכל מי שמבקש מידע עליה, מנוטות את פעילותו של "בית צרפת", אבל ברגעיה הפנויים, כשהיא מכונסת עם עצמה, מחשבותיה חוזרות לשורשיה המשפחתיים היזנקים חיותם מן העיירה ברדיצ'ב.

אביה, ד"ר צבי קמינסקי המנוח, מגדולי סופרי היידיש, מורה ומחנך שחיבר ספר מלבב על עיירתו, נולד ברדיצ'ב.

בעקבות ה"גלסטנוסט" עת יהודים מכל רחבי תבל וגם מישראל באים בשעריה של ברדיצ'ב, עירו של ד"ר צחקלי מראשוני החסידות, אורגת גם הלן קמינסקי, את חלומה להגיע לשם, להתרפק על אבני המקום ולנסות לדלות ממעמקים את "צפונותיו". "על-פי מסורת המשפחה, אנו נמנים על צאצאי ר' יצחק לוי מברדיצ'ב, בכבודו ובעצמו" אומרת הלן. "סבתי נקראה בשם הייניה רחל דרבדיקר".

כשהגיעה משפחתה לצרפת והקימה את ביתה האריגי בפריז, סרבה להאזין לסיפורי אביה על עיירתו, גיל הנערות אחז בה והיא מרדה. היום היא מכה על חטא הנעורים הזה, מבקשת לכפר על יחסה הזלזלני.

נאפרת נענועים לבית אבא ואמא, ידי לה לומר ברדיצ'ב או ברודי (עיר הולדתה של האם) כדי שהתרגשות לא תניח לה...

היא מחזיקה בספרו של אבא, הופכת בדפיו המצהיבים, מדפדפת ביומניו המסורדים, בהם גנוזות מאות רשימותיו עליהם היא שומרת עתה מכל משמר, מקריאה ביידיש הבהירה והברורה שבה היא שולטת, מאז ילדותה כבת יקוים להורים מתבגרים, שלא הבינה את רצונותיהם ולא הם הבינו את חמצתה.

"הילדות שלי לא היתה קלה. לא קל להיות עם הורים ביצולי שואה, שרדפה אותם שנים לאחר שניצלו". ד"ר צבי קמינסקי נתעוור במהלך יסורי הגוף והנפש שעברו עליו. היא זוכרת איך נאלצה לסעד באב מובל בהליכותיו, "אך עם נשמה יתירה ולב רחום".

האב, מורה ומחנך בגימנסיה, מרצה ולמרות עוורונו) לנושאים יהודיים, גומא מרוחקים בין קהילות היהודים בצרפת, ותמיד חולם על עלייתו לישראל. תקופה מסויימת, עדיין בברדיצ'ב, היה קרוב לו'בוטינסקי, יצק מים על ידיו, הפיץ את משנתו ותורתו, בשנת 1962 לאחר שהוסדרה סוף סוף קיצבת הפיצויים מגרמניה, עלה לישראל. חשב שיתקבל עם "שכיה אדום" עליידי עמיתיו לתנועה, אך נפגע עד עמק נפשו כשביקש ליישב ולוא לשעה קלה עם מנחם בגין ולזאבר את פועלו במחצית ז'בוטינסקי, ולא נענה "מחוסר זמן".

בבת אחת, נמוגה אצלו התלהבותו והוא נעשה מכונס בתוך עצמו, מתבטא רק בכתיבה על עברו המרתק...

הלן, הילדה שבגרה, עברה בצרפת מסלולי לימוד מקובלים, למדה בסורבון ספרות צרפתית, והתחנכה בתנועת בית"ר. אמה, רחל, השווה כיום במעון הוקנים ב"צהלון" שביפו, נמנתה על תנועת "הבונים", ולא אחת היתה הילדה ערה להתנצחות המילולית על רקע פוליטי, בין הוריה. כדי לא לצדד ב"צד אחד" – בחרה במסלול פוליטי עצמאי משלה.

הנתיב שבחרה היה קשור לנושא ההסברה, והיא ממונה היום על ההסברה בשגרירות צרפת בת"א. לפני כן שרתה מספר שנים בדיילת ב"אל-על". ארבעה פעמים נשלחה לסלון האווירי בצרפת, להסביר מהותם של המוצגים הישראלים לאלפי המבקרים והאורחים.

מאות סיפורים מה"עולם הגדול" צברה במרוצת שנות עבודתה בתחום ההסברה והעברת המידע, וגם עתה ב"בית צרפת" שבבית "מגדלור" בתל-אביב, היא ממשיכה להיות "אשת העולם הגדול", ויש לה היכרויות עם רבי מדינות ואישים ידועי שם. אבל הגלגול החדש – לא משכיח ממנה את עברה.

כילדה קטנה, במהלך הכיבוש הנאצי של צרפת, נאלצה "לנדוד" בבתי אכרים נוצרים, שהסכימו להסתירה, ורק לאחר המלחמה, שבה לחיק הוריה, השבורים והרצוצים. היא נושאת בליבה, עד היום, את תחושת הסכל הזה: "אני נמנית על הדור השני לשואה, שגם הוא משפיע לסבול".

הלן: "ילדות לא היתה לי", היא מספרת, ואפילו "קומץ סוכריות" היה בילדותה חלום שלא התגשם. הגעגועים ל"ברדיצ'ב של אבא" גרמו לכך ששמרה בקנאות על ביבורה ביידיש בסלנג עם ניבים צרפתיים. ביתה הקטן גדוש ספרים, חוברות ועתונים נושנים ביידיש בהם פורסמו רשימותיו, מחקריו והגיגיו של אביה.

באהבה רבה גנזה את הכתובים, סידרה ותייקה, ויש לה ארכיון פרטי מרשים, בזמנה הפנוי היא מתיישבת לקריאה חוזרת של הסיפורים – מעין נסיון למלא את כל החסר. כאשר תזכה סוף סוף לבקר בברדיצ'ב, בקרוב, אומרת הלן, "ייסגר מעגל". אולי גם נפשה הנסערת תשוב למנוחתה ומעיירת רפאים של העבר – תתקשר ברדיצ'ב מחדש עם ההוה והגשם של ימינו.

דגל התורה: אנחנו מאוכזבים!

בסוד שיח

סגן שר התחת, ח"כ הרב משה גפני שלח השבוע רמז עבה להנהגת הליכוד על אכזבתו המרה ממנה ועל ההשלכות שעשויות להיות למרירות המצטברת אצלו על טיב היחסים בעתיד.

"לא יהיה כעת פיצוץ במערכת היחסים בין הליכוד לבין דגל התורה משום שאנחנו תולמים אידאולוגית בליכוד מהסיבות הידועות. אבל, אני עסקן צעיר ולנגר עיני נעשים מעשים של אי-צדק מעבר לקווים האדומים והצטברות המרירות הזאת לא תהיה לטובת הליכוד" – אמר לי השבוע סגן השר הרב גפני.

סגן שר התחת קובל עם קיפודה של דגל התורה במועצות הדתיות: על שהולכו שולל בבחירת רב המשכורה: על שלא נבחר לגוף הבוחר את הרבנות הראשית "ובכלל בכל מיני מקומות לא זכינו במינויים שהובטחו לנו". ומה אומר על כך ראש הממשלה, יצחק שמיר? כאשר הוא שומע את טענותינו הוא משיב, כי "נטפל בזה"... "פשוט מדובר בכפיות-טובה – אומר הרב גפני – משום שאנחנו היינו אלה שהבאנו את מודעי ביידיים לתמוך בליכוד וכמרכז את ודרינר ימזרחי ובסוף אנחנו נשארים בלי כלום.

מי מזין את מסע הלחישות?

פרשת נמרודיי-אל-שווימר (והיבט הישראלי של "אירנגייט" ירדה בשלב זה מן הכותרות, גם משום שהמשטרה שומרת על סודיות מירבית וגם מהטעם הפשוט, שטרם החל שלב החקירה הגלויה. אך השמועות על ההשלכות המפלגתיות מרקיעות שחקים. אישיות מרכזית בליכוד אמרה בשיחת יידיים, כי "פרשת ירדני" תחויר לעומת פרשה זו...", והיא רומזת כי העקבות מובילות אל מפלגת העבודה. השבוע באה כבר פעולת-תגמול ובכנסת סיפרו על חשבוניות סודיים של הליכוד בחו"ל. אגב, היה פעם ובו כזה אלא שהחשבונות הללו לא היו כלי-כך סודיים משום שנפתחו באישורו של בנק-ישראל. אם איני טועה החשבונות הללו היו שלוחה של "קרן תל-חי".

עתון "היהודים" "ישראל שלנו" פירסם באחד מגליונותיו האחרונים על פרשה זו, והוא כותב מפורשות, כי הכספים הסתרים בפרשת "אירנגייט" מצאו דרכם לקרנות של אישים במפלגת העבודה. באמור, צמרת המשטרה שומרת על שתיקה מוחלטת. למרות, שתיקה זו, ניתן היה לקבל בשבוע שעבר אישור, בלתי רשמי אמנם, כי "תיק תפור כבר מכל צדדיו" וכי מאן דהוא במפלגת העבודה יתבקש לתת הסברים לכמה מסמכים.

הנזיפה ש"חטף"

יאיר זלמן

למישהו ברבנות הראשית נמאס כנראה מההשתלחות החוזרת ונשנית של אישים בשמאל ברבנים הראשיים או ברבנות הראשית, והחליט להגיב ב"סגנון פרלמנטרי" למעשה הצקה של ח"כ יאיר צבן (מפ"ם). המכתב שיצא ב"ה ביתי מלשכת הרב הראשי הגר"א שפירא הופנה "לכ' יאיר זלמן צבן הי"ו, ובו נאמר בין היתר: "כב' השר לענייני דתות הודיע היום לכב' הרה"ר לישראל מרן הרב אברהם שפירא שליט"א, שכב' שוב התלונן בפניו ועורר הנושא באילו הרב הראשי לישראל מעכב את תחימתו על החלטת חבר הדיינים של בית הדין הרבני הגדול, לאישור תקנות הדיון החרשות ולכן לא אושרו. הנני להודיע לכב' כי כל הדיעה הזאת היא עורבא פרח. א) אין צורך בתחימת הרה"ר לאישור תקנות הנ"ל... ב) בישיבת מועצת הרה"ר לישראל שכב' הרה"ר שפירא שליט"א הוא נשיאה, כבר הוצא אישור לתקנות אלו. כב' הרה"ר הוא שהביא את ההצעה לאישור תקנות בפני המועצה והמליץ לאשרה... סליאה גדולה יש לי על כב' חה"כ הנכבד, הידוע בלוחם על זכויות האזרח, שהמידע שנאסף אצלו בנוגשא זה הוא תמיד מכלי שני ולא טרח ולו פעם אחת, לבטות ולהיפגש עם כב' הרה"ר ולשאול את פיו...

למיטב ידיעתי כזה מכתב עוד לא קיבל יאיר זלמן משום אישיות רבנית.

הפחד מדיקטטורה

שלוש המפלגות הדתיות החליטו, כי יש לשקול היטב היטב, טרם שיתנו תמיכתן בתוק המוצע בהחירה ישירה של ראש ממשלה. בידוע, המפ"ל מצדדת בבחירה ישירה של ראש הממשלה, כדי לאפשר לתומכיה להביע דעתם מיהו ראש הממשלה המועדף עליהם ואת בלי לפגוע בייצוגה של המפ"ל בכנסת. בשעתו קיבל שר החינוך והתרבות, זבולון המר עשרות מכתבים ממצביעים נאמנים של המפ"ל שביקשו סליחה על שהצביעו ליכוד למרות שאין להם כל ענינים כלפיי המפ"ל וההיפך הוא הנכון. "ראיתי שהמירוץ בין שמיר לבין פרס הוא די צמוד וכדי למנוע את בחירת האחרון החלטתי להתערב במירוץ הזה..." החוק המוצע פותר לפחות את הבעייה ה של אלה המבקשים לקבוע מי יהיה ראש הממשלה.

"החרדיות" מתנגדות בשלב זה לחוק בטענה, כי הוא משתק לידם של דיקטטורים. "אנחנו רואים איך נוהגים ראשי הערים הנבחרים בבחירה ישירה. במשך ארבע שנים אינך יכול לעשות לראש העיר דבר, גם אם מתברר לך "שאכלת אותה" כלשון הצברים. נראה כי בסופו של דבר יתמכו המפלגות החרדיות בחוק, אם אכן הליכוד באמת ירצה בו. כרגע אין התלהבות בצמרת הליכוד מחוק זה והיא היתה מעדיפה את הצעתו של ח"כ עוזי לנדאו, כי ראש הסיעה הגדולה הוא זה שיהיה אוטומטית ראש ממשלה.

הגרא"מ שך מרכך היריבות

ב"חצר" גור עוד לא נרגעו מההפתעה שבאה מצדו של מנהיגה הרוחני של "דגל התורה", הגרא"מ שך. ראש ישיבת פוניבז', למרות חולשתו, עלה ירושלימה, כדי להשתתף בשמחת בר המצוה של נכד מנהל המכון למורות "בית-יעקב", הרב בונים לוין. הרב בונים לוין הוא לכאורה "אופוזיציה" למוסד מקביל הנושא אף הוא את השם "בית-יעקב", שהגרא"מ שך נתן חסותו עליו. הרב בונים לוין הוא גם מהיושבים ראשונה ב"מלכות" גור הידיבה הקשה ביותר של "דגל התורה". מספרים, כי הגרא"מ שך לא גילה עד לרגע האחרון לאן מועדות פניו, כדי שנאמני ביתו לא יכשלו לו "תרגיל" כלשהו, כאשר ישמעו כי מדובר בהרב בונים לוין. ההערכה היא כי הגרא"מ שך ביקש בצעד זה לרכך את היריבות בין הפלגים הנצים ביהדות החרדית ולאפשר אולי ראשיתה של הידברות על איחודה מחדש של אגו"י. מסתבר כי איש לא הרוויח עד כה מהעויינות המתמשכת בין דגל התורה לבין אגו"י ולא ברור איזו תועלת תצמח ממרוץ נפרד בבחירות לכנסת ה13 של שתי האגודאיות".

חריש שמע ישירות מהמצרים

מזכ"ל מפלגת העבודה, ח"כ מיכה חריש סיפר השבוע כי על יציאת משלחת הח"כים "היונים" חברי מפלגתו למצרים לפגישות מדיניות, שמע מהמצרים, ח"כ חריש נפגע עמוקות מכך שלא טרחו ליידע אותו ומדברי עולה כי גם יו"ר המפלגה, שמעון פרס-ענה "אמן" על נסיעה זו בעל-כורחו. למעשה אין היום "בעל-בית" במפלגת העבודה וכל אחד עושה בה כרצונו. אנשי הזרם המרכזי במפלגת העבודה סבורים, כי הנסיעה הזאת תפגע קשה במיפקד החברים הנערך עתה בכל סניפי המפלגה. "רוב הציבור מסתייג מעמדות השמאלנים ונסיעת "היונים" למצרים ובקול דעש גדול, מרחיקה מאתנו פוטנציאל גדול של תומכים" – אומר משה כהן גיבור מפלגת העבודה.

בקהיליה המפלגתית מעריכים, כי לפחות שניים מתוך המשלחת יודעים כי סיכוייהם קלושים להיבחר ברשימת המועמדים של מפלגת עבודה לכנסת הבאה והם מכשירים את הקרקע להתקבל למסגרות פוליטיות אחרות. למיטב ידיעתי בשום מסגרת פוליטית אין מתנים להם, מאחר ומשקל האלקטוראלי – אפסי.